

Рецензия

на дисертационния труд на Деница Николова Велчева на тема „ Енергийна сигурност, енергийна дипломация , перспективи за България ” за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6 Право (Международно право и международни отношения)

Обичайно е мисленето на критичната рефлексия като всеобхватна инвентаризация на идеи , дали живот на едно изследване , за да ги разположи в някаква строга оценителна система - като ресурс и за удостоверяване на академична претенция. Осмислянето е нейната самоличност и макар в оценъчните си проекции не винаги е успявала да каталогизира всички възможни предизвикателства , имплицирани от конкретна изследователска логиката , в случая с „Енергийна сигурност , енергийна дипломация , перспективи за България“ е улеснена от изложение в относително ясен теоретичен контекст , с предметно зададени реферативни рамки . Възможните епистемологични терзания , провокирани от трисъставния формат на заглавието – енергийна сигурност , енергийна дипломация , перспективи за България , превърнати в основни изследователски въпроси , за да индикират предизвикателно обширни тематични пространства - са успокоени от логично разгърнат съдържателен наратив , ангажиран с конкретни целеви рамки и обгрижен с консултации на солидна научна продукция , специализирана литература , международни договори и на надеждна оперативна информация – независимо от (признато) бързото ѝ овехтяване.

Дисертационният труд на Деница Велчева е в общ обем от 225 стр., структуриран в увод , три глави , заключение , библиография (252 единици на български , английски , руски , френски и немски език) , приложение (11 карти и снимки) . Среща с убедително аргументирана актуалност на темата. Структурата възпроизвежда импликациите на трисъставния формат на заглавието , като обособените тематични полета , дисциплинират изследователската рефлексия и плодотворната системност на анализа . Предметно ангажиран аналитичен фокус върху проблеми , излъчени от енергийната сигурност като осезаемо радикализирано , тревожно провокативно и значимо предизвикателство в съвременните международни отношения . Енергийната сигурност като „високоприоритетен“ аспект на сигурността , чийто видим социокултурен корелат са и ред неочаквани , но смущаващи политически турбуленции е ако не ключов , то трудно пренебрежим фактор в иконографията на международните отношения и в динамиката на вътрешнополитическите пространства.

В драматургията на многопосочните проекции на енергийната сигурност , са разпознати и специфични предизвикателства пред енергийната дипломация , ангажирана с промислянето и регулирането на по същество „ сложни геополитически процеси “ , повлияващи и перспективите за България . Припознатата значимост на енергийната сигурност като високоприоритетен аспект на сигурността (11) , стимулира нарочен анализ на съществени неща в енергийната специализация на дипломацията , за да се разшири и рационалната основа в „ профилирането “ на алтернативи на налични практики и политическо поведение.

Програмно предизвестие е оповестило ясно дефиниран обект , в съслужение с „многосъставен“ предмет на изследване и внушително портфолио от изследователски

цели (9 на брой) , режисиращи мащабни изследователски проекции, но практически закотвени в една изследователска задача - „ да се докаже тезата ” (16) . Задача , ангажира съдбовно аналитичният профил на изследването с разкриването на необходимите основания , доказващи тезата , че „ главните преспективи пред енергийната сигурност и дипломация на България е **умелото лавиране** между центровете на сила, както и между страните , доставчици на енергоресурси като цяло...“ (15) . Елегантен финал , с прагматично ориентирана „приземеност” заключителна част , удостоверява , че в контекста на предизвикателствата пред националната сигурност , енергийните отношения , в които участва България , повлиявани от структурни , функционални и регулативни фактори на международната среда (10б) са обект на системно наблюдение и целенасочени усилия за превенция на напрежения и конфликти , резюмирани в продуктивността на **лавирането** като нещо съществено в технологичното предподреждане на външнополитическата „инженерия”.

В увода , редом до „технично-изследователската” специфика и методологически бележки за прилагания инструментариум , до „многослойния“ предметен профил и „задачата на докторската теза“ , в експлицитни позиции е манифестирано съдържанието на целите . Дефинираната докторска теза не би могла да бъде атестирана в императивното предписание на единствено записаната изследователска задача (да се докаже тезата !) , а се уповава на структурните елементи на съдържанието , като подразбиращи се деривати на неексплицитно ветрило от изследователски задачи . Имашата потенциал за развитие теоретична инфраструктура разкрива боравене с терминологичен апарат от областа на политологията , историята и теорията на международните отношения , теорията на националната и международна сигурност , международното право . Възприетият дескриптивно-аналитичен подход , редом с прилагането на методи като системен подход , исторически подход , функционален подход , на ресурси на класическия и структурен реализъм , на бюрократичната теория и на преки и косвени препратки към теориите на марксизма и империализма (12) , са съществени неща от методологическата платформа . Активизирани на добро теоретическо равнище , те енергизират полезни опити за дискутиране на съдържателния обхват на понятия като енергийна сигурност , енергийна дипломация , на основополагащи проблеми на енергийната сигурност - като специфика на детерминантите ѝ , на „енигматични” политики на правене на енергийна дипломация и т.н. и пр.

Обгрижените с нарочни теоретични претенции първа и втора глави, са приютили методологически изкушени аналитични процедури , ангажирани с дефиниране на енергийната сигурност , с осветляване на понятието енергийна дипломация (демонстриращо неумолимото политизиране на процеси , споделящи сами по себе друга логика на развитие) , с промисляне на корелациите сигурност , енергийна сигурност , енергийна дипломация, с енергично дистрибутиране на аргументи , обосноваващи предпоставената докторска теза. Регистрираните корелации между сигурност, енергийна сигурност , дипломация и енергийна дипломация и най-вече , аналитичните процедури , ангажирани с реконструкцията на влиянието на структурните , функционални и регулативни фактори на международната среда върху енергийната сигурност , легитимират съществуването на третата част , „претегляща ” перспективите и последиците за България . Откритието на претеглянето - бракосъчетание на политическата практика с „лавирането” , като оправдана , надеждна, трайна референтна даденост. Напира съмнението , дали динамично самообновяващата се практика в сферата на енергийната сигурност постига в „умелото лавиране“ условията за проективност , т.е. за форматиране на активна политика в този високоприоритетен сектор на сигурността , за да е възможно рационално обосновано

бъдеще в енергийните отношения . Или по-скоро , в тази фигура е промотирана в аванс ерозията на активната политика , докато енергията на разлюляните системни параметри, не се уталожил в неискани и неочаквани политически предизвикателства . Лавирането като че ли възпроизвежда ингредиенти на рефлексивен тип поведение във външната политика – на декларативно проактивна , но фактически мъчително импулсивна практика , останала в плен на изкушения чрез дешифрираната „езотерика“ на външната среда да дефинира политикоректен курс на страната...

Теоретическото завещание на изложението в първия панел „ Енергийна сигурност и енергийна дипломация – теоретични аспекти ” е резюмирано в многоаспектно понятие за енергийната сигурност , субординирано на родовото „сигурност” и макар и разположено на единосъщни хоризонтални нива с други „видове ” сигурности , има особената привилегия да рефлектира осезаемо поддържането на равновесието в социалните системи . На свой ред , енергийната дипломация , мислена като специфично средство на външната политика се е сдобила с две разновидности на употреба – енергийна дипломация в широк и тесен смисъл на понятието. Регистриран е съдържателен преглед на еволюцията на възгледите за сигурността в рамката моноцентричност - полицентричност, илюстрирана и чрез разбираня за сигурността в основополагащи парадигми на науката за международните отношения . Преоткрита е констатацията , че модерните международни отношения са превърнали сигурността в широкообхватно и дифузно поле , акумулиращо енергията на множество фактори , с изместване на фокуса към невоенните ѝ аспекти ..

Равнопоставената по съдържателни достойнства втора глава „Влияние на международната среда върху енергийната сигурност и дипломация” е приютила анализа на влиянието на структурните , функционални и регулативни фактори (международни договори и правото на ЕС - 98 стр .) върху енергийната сигурност и енергийна дипломация.. Проективната сила на влиянието на тези фактори , активизира комплексния подход към енергийната сигурност - профилиране на политики и политически подходи за разширяване на рационалните основания на енергийната сигурност , развитие на интеграционни практики , индикирано в поэтапно формиране на общи политики на сигурност и т.н . „Изпреварваща бележка” , спонсорирана от теоретичната самоличност на двете глави , регистрира неизолирани разточителни аналитични жестове , разположени в известно отношение извън контекста на предписанията на темата (например , попълни сюжети , оповестили авторски позиции относно перспективите за преподредба на международните отношения , с прикачени относителни величини за сбъдването на една или друг структурна конфигурация на силовите центрове и т.н .). В някакъв смисъл благородното разточителство е продукт на необуздан теоретически порив , извел изследователската траектория на границата на рамкираното от темата аналитично поле. Преодолим проблем ,свързан с предметно ориентирани ограничения ...

Трета глава , инспирирана от разписан структуроопределящ въпрос в заглавието на дисертацията е важен сегмент за успеха на изследването . Дискутираните проблеми , инициирани от въпроси , рефериращи специфични предизвикателства пред енергийната сигурност и енергийна дипломация на България и разположени в различни геостратегически „ азимути“ – България и ЕС , България и Русия, отношенията със САЩ и „други евразийски участници в голямата енергийна игра” - намират като че ли основания за ефективно решение в предустановената технология на лавирането като прагматична алтернатива. Теоретическите усилия приключват с проблемно визионерство , изповядало този възможен вътрешноинтегриран модел на политика , на политическо поведение . Елиминирал недостатъци и акумулирал предимства , той изглежда искусително релевантен на променената и динамично променяща се среда

на сигурност в международните отношения. Лавирането - извод , привидно логичен , аргументиран , маркер на теоретическа самоличност на изследователския продукт; идилия на предимства – спорни в редица отношения...Политико-философските му проекции подсказват , че negliжирани структурни характеристики на предизвикателствата пред енергийната сигурност биха се превърнали в нещо съществено от тревожните , смислообразуващи фактори в политиката , за да повлияят интимния патос на трансформации с различни системни параметри.

В дисертацията е регистрирано отсъствието на общоприети дефиниции на понятията „сигурност” , „енергийна сигурност” , „енергийна дипломация” , без да е negliжирано наличието и на алтернативни, но лишени от универсална приложимост предложения . Инвентаризацията на подходи и нефункционални решения води до предложение на работещо определение , мислещо енергийната сигурност като високоприоритетен аспект на сигурността. Тук „ догматичното “ съмнение е провокирано от репликираните ресурси на мантрата - „ енергийната сигурност - видово подразделение на родовото сигурност” – при това , родовото също не е намерило работещо определение . Неопределеност , привидно снета в отнасянето ѝ към „семантиката “ на неопределеност от по-висок ранг - така мислена в предложеното определение, енергийната сигурност като че ли остава предполагаема , привидно „оразмерена“ във феноменологичната си прозрачност.. Определението предполага надеждно разпознаване на всички елементи на даден клас и изключване на всички непринадлежащи към този клас , като платформата за разпознаване е изградена от няколко съществени признака . Други цели то няма . Описанието е път към узнаването на всички характеристики на всички елементи от този клас, като установява и приоритетната важност на всяка от тях . Определение , или описание е предложеното решение ? Има ли в него припознаваеми характеристики , необходими не повече от това , да укажат дали даден обект принадлежи към определена съвкупност , или не...

Регистрираните в заключението изводи са логичен , щедро аргументиран преглед на съдържателните реализации на деветте цели , с педантично упоменаване точно в кой параграф са записани параметрите на постигнатото . С регистрираното изпълнение на целите , енергията на изследването е „изчерпана“ , за да има основание заявеното , че „ 4. С горното е изпълнена и задачата на дисертацията ” (176) . Остава утехата , че теоретическите и практически проблеми ще бъдат - и наистина са - завещани като обект на изследвания и дебати в средносрочен и дори дългосрочен времеви хоризонт (176) .

Претенцията за основни приноси е приемлива , редом с доброто теоретическо равнище на реализация на приетото тематичното предизвикателство . Те са свидетелство за задоволително усвояване на предмета и обекта на изследване и валидизират съдържателно изследователски продукт , реализиран със стил, демонстрирал добра езикова и специална култура. Три публикации , представили съществени научни резултати по темата на дисертацията са ресурси на необходимия реквизит , легитимиращ процедурата по нейната защита . Авторефератът отразява адекватно основополагащи смислови послания на дисертационния труд.

Съдържателните резултати, регистрирани в дисертационния труд са оставили територия и за меките предизвикателства-бележки , продукт на неизбежни доктринални съмнения:

-не би ли спечелило изследването от разширена реконструкция на факторите , определящи спецификата на проявление на феномена енергийна сигурност , или , което е същото , от известно „социологизиране“ на подхода , оттатък пространството на международноправни документи и стратегии;

- не би ли обогатено изследването , ако обзорите на характеристиките на корелациите сигурност , енергийна сигурност , енергийна дипломация – в тесен и широк контекст на употреба , преодоляят „ нормативния контекст “ , като бъдат допълнени с по-релефна реконструкция на връзките в отношенията , проектиращи профила на последиците от промените във външната среда на сигурност;

- „умелото лавиране“ , като приспособимост , не оставя ли апокрифни заплахи и аналитично неувоени профили на рискове за енергийната сигурност на страната – призраците на маргинализацията и „ гетоизацията ” са нещо от тревогата , без да са единствени . Не означава ли това постигане на по-плътен профил на референциите на предизвикателствата , за да намерят място в проекциите на трансформирани се паралелни стратегии за външнополитическа активност . Ако политическата култура на модерността все още е етатистка , то перспективи , изповядали спотаени мотиви на участие в енергийните отношения чрез лавиране предполагат пре-осмисляне . Допълнителни основания- доктриналните стратегии (стратегиите са стратегии на играчите в отношенията , включително и на енергийните отношения , а не са фиксирани стратегии на отношенията) , приютяват не рядко рахитична рационалност, като платформа за инструментализиране на дейностите по превенцията на заплахите. А и не трябва да се negliжира известното ,че външно- политическите отношения са непредикативни в смисъл,че утвърждаването на нещо в тях или отричането на нещо в тях регистрира широко проблемно поле пред всяко възможно адекватно описание;

- в този контекст - приемливо ли е твърдението ,че реалните „параметри на сигурността” и на енергийната сигурност , далеч не се изчерват с праволинейни и изглеждащи правдоподобни квалификации , отразили основни тенденции и неоправдано negliжиращи „ по-меки ” , мислени като „второпланови” , но с потенциала да станат основни - и то не само в контекста на неизследвани предпоставки за това ;

- разширено питане е провокирано от продуцирания от случайни фактори „вероятностен риск“ , характерен за стохастични процеси . В интересно продължение се прокрадват сходни предизвикателствата на т.н. „ситуационен риск” , характерен за бихевиорални полета , характеризирани с отсъствие на строг конфликт и съхранени възможности за разумни решения и още повече на т.н. „оперативен риск” , характерен за строга конфликтна среда и в този смисъл белязан със стремежа да се преоткрие интимитета на намеренията , като се включат и ресурсите на влияние . Обобщеното послание – възможно ли е – а не е ли и необходимо - профилите на тези предизвикателства да намерят разширено присъствие като специфични теми в особената материя на международните преговори по енергийни въпроси (прочие, обсъждане на особеностите на международните преговори е индикирано в нарочен параграф на втората глава) ;

-припомнен рефрен, събуден от темата за ограничението - минимизиране на теоретичните отклонения.

Скромни питання , които не проблематизират достойнствата на представения за защита дисертационен труд , така както критичните бележки не дефинират предизвестие за неизбежно проблематизирана авторска монологичност , за налагащо се прередатиране и по-императивно , за съдържателно пре-акцентиране , дори преосмисляне на отделни аспекти на изследването . Те биха могли да бъдат осмислени по-скоро като стимул за последваща работа в предметната област, в която – оказва се - са проектирани допълнителни теоретични хоризонти за изследователска активност . Обещаната „бъдеща активност” за теоретически и практически изследвания в тази насока е и свидетелство за изследователски потенциал

Представеният за защита дисертационен труд на Деница Велчева има достойнствата на завършено научно изследване , предоставило свидетелства за съдържателно тематизиран , на добро теоретично равнище значим изследователски проблем .Резултатите , записани в този изследователски продукт имат приносен характер . Несъмнените достойнства на дисертационния труд обосновават **положителната ми оценка** и ми дават основание да предложа на Научното жури да ги приеме с позитивен вот , като даде на Деница Велчева научната и образователна степен „доктор.”

22.02.2017 г.

Проф.д-р А.Рангелов